

บทที่ ๗

การพัฒนาตนเองโดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวม(๒)

หลักการเพื่อเพิ่มประโยชน์ส่วนตัวและส่วนรวม ที่ได้สรุปเป็นบทที่ ๖ นั้น มุ่งเน้นหลักการที่มีส่วนเอื้ออำนวยให้รู้จักหน้าที่ และการปฏิบัติตามภารกิจของหน้าที่นั้นๆ ของปัจเจกบุคคลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อันจัดเป็นวิธีการที่จะจรรโลงการสร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่ประเทศ ถึงกระนั้นก็ตามปัจเจกบุคคลที่ตระหนักถึงหลักการดังกล่าว ก็อาจไม่ได้สร้างสรรค์ประโยชน์ส่วนรวมในระดับสูงสุด หรือในระดับที่ควรจะเกิดขึ้น เนื่องจากขาดคุณสมบัติอื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีส่วนเกื้อกูลให้บุคคลผู้นั้นได้สร้างโอกาส หรือใช้โอกาสที่มีอยู่ ให้เป็นประโยชน์ต่อประเทศ ในบทที่ ๗ นี้ จึงได้สานระบบพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในส่วนที่เกี่ยวกับ “ การมุ่งพัฒนาตนเอง โดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวม ” ให้ครบถ้วนกระบวนการ

๑. คุณธรรมระดับบุคคลเพื่อความสำเร็จของส่วนรวม

แม้ว่า วิชาการและความรู้และความรู้จะเป็นปัจจัยที่สำคัญ และมีส่วนสร้างความเจริญฉลาดให้แก่บุคคลผู้ที่มีความรู้ดังกล่าว แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงเตือนสติว่า

“นอกจากความรู้ในวิชาการซึ่งสอนกันอยู่ ยังต้องมีความรู้ในทางธัมมะ คือความ
เป็น

อยู่ในจิตใจของแต่ละคน การที่เป็นคนดี เป็นคนที่มีความรู้ในทางเหตุผลนี้
สามารถ

ที่จะทำให้คนอยู่ด้วยการร่วมมือกันอย่างดี ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน ช่วยเหลือ
สามัคคี

นอกจากนี้จะช่วยให้คนสามารถที่จะเรียนรู้วิทยาการได้ ผู้ใดที่เรียนรู้วิชาการแต่ฝ่าย
เดียว จะไม่สามารถปฏิบัติตนเป็นมนุษย์ ถ้ามีศีลธรรมอยู่ในจิตใจก็สามารถปฏิบัติ
ตน

เป็นมนุษย์ที่ดีเป็นประโยชน์ต่อตนเองและต่อผู้อื่น...” (๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๗)

ความมีศีลธรรมในจิตใจที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงกล่าวในพระราชดำรัสที่
อัญเชิญมาข้างต้นนั้นหมายถึง ความประพฤติในสิ่งที่ควรในสิ่งชอบ อันอยู่ในขอบเขตแห่งคำสอน

ของศาสนาต่างๆ ซึ่งพระองค์ได้มีการกล่าวถึงอย่างสม่ำเสมอเหมือนกันทุกศาสนา สารหลักในเนื้อหาของศีลธรรมที่ได้รับการย้ำเป็นพิเศษหรือได้มีการกล่าวถึงอย่างสม่ำเสมอในพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานในโอกาสต่างๆ ซึ่งการศึกษานี้ได้นำเสนอแล้วข้างต้น (บทที่ ๔) และที่ได้นำเสนอใหม่ในบทที่ ๗ นี้ ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์สุจริตทั้งในความคิดและการกระทำ ความสุจริตในด้านความคตินั้นหมายถึง โดยเฉพาะเจตนาอันบริสุทธิ์ที่มีต่อส่วนรวม ต่อองค์กร ต่อบุคคล ตลอดจนต่อกิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลดำเนินการ เมื่อบุคคลเริ่มต้นด้วยเจตนา อันบริสุทธิ์แล้ว ความซื่อสัตย์สุจริตในลักษณะต่างๆ ในการกระทำก็เป็นสิ่งที่ตามมาโดยตรรก สารสำคัญอีกประการหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงกล่าวถึงคือ หิริโอตตัปปะ หรือการละอายต่อบาป ความละอายต่อบาป ที่อยู่ในจิตสำนึกของบุคคลจะควบคุมให้บุคคลนั้นกระทำใดๆ ที่สะท้อนถึงการขาดความซื่อสัตย์ขาดความสุจริตทั้งในที่ลับและในที่แจ้ง องค์ประกอบของศีลธรรมส่วนอื่นเสริมหนุน (Reinforce) การมีความซื่อสัตย์สุจริตทั้งในระดับความคิดและในระดับการกระทำที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพยายามปลูกฝังให้บังเกิดขึ้นในตัวบุคคล

ความซื่อสัตย์สุจริตและความละอายต่อบาปทั้งสองประการปรากฏในตัวบุคคลใดแล้ว จะประกันให้บุคคลนั้นๆ กระทำกิจและการทำงานต่างๆ ในชีวิตที่สุจริตและที่ถูกต้องเป็นธรรมเสมอ

แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงตระหนักดีเช่นกันว่า การมีศีลธรรมทั้งในกรอบกว้างและในกรอบเฉพาะของการมีความซื่อสัตย์สุจริตและความละอายต่อบาปนั้น ไม่ได้ประกัน “ความสำเร็จในชีวิต” ในลักษณะที่จะช่วยสร้างสรรค์ผลประโยชน์แก่ตนเองและแก่ส่วนรวมบนฐานของความเชื่อมั่นนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงย้ำเสมอถึงคุณธรรมต่างๆ ที่จัดเป็นองค์ประกอบแห่งความสำเร็จทั้งในชีวิตและกิจกรรม จักได้นำเสนอคุณธรรมต่างๆ เหล่านี้เป็นชุดๆ โดยอาศัยการวิเคราะห์เนื้อหาในพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานในโอกาสต่างๆ

๑.๑ คุณธรรมชุดที่ (๑): ความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ความสามารถพึ่งตนเอง และการมีวินัย

คุณธรรมชุดนี้ทำหน้าที่เปรียบเสมือน แรงผลักดันให้บุคคลมีความพยายามที่จะกระทำการใดๆ ให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งความหวังไว้ โดยไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรคใดๆ ที่เกิดขึ้น ความเพียรหรือความวิริยะอุตสาหะเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความพยายามและความชำนาญในทักษะในความรู้ที่จำเป็น เพื่อให้งานที่ทำดำเนินไปได้ ขันติหรือความอดทนนั้นมีส่วนทำให้เกิดความท้อใจได้ง่ายๆ ความอดทนจึงมีส่วนทำให้ความเพียรพยายามเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นต่อไปได้เรื่อยๆ

ความขยันหมั่นเพียรและความอดทนเป็นคุณสมบัติที่สื่อการบังคับตัวเองให้ต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งผลลัพธ์ที่ต้องการ อันเป็นการสะท้อนถึงลักษณะของการพึ่งตนเองทั้งในแง่ของกำลังใจและกำลังกายที่จะผลักดันสิ่งต่างๆ ให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ ความสามารถพึ่งตนเองจึงเป็นคุณธรรมหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงกล่าวถึงควบคู่กับความขยันหมั่นเพียรและความอดทน การที่บุคคลจะปฏิบัติตนตามนัยแห่งความขยันหมั่นเพียร ความอดทน การพึ่งตนเองอย่างสม่ำเสมอ คงเส้นคงวาได้ จนเป็นนิสัยและเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกนั้น จำต้องเป็นคนที่มีวินัย ซึ่งไม่เพียงแต่จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ระเบียบที่ตราเป็นข้อบังคับเท่านั้น แต่ยังรวมถึงระเบียบที่กำหนดอยู่ในใจของตัวที่ปฏิบัติภารกิจต่างๆ ที่อยู่ในความรับผิดชอบด้วยความตั้งใจจริงและด้วยความจริงใจ

๑.๒ คุณธรรมชุดที่ (๒) : ฉันทะ ความศรัทธา สัจจะ ความรับผิดชอบ ความสำนึกในหน้าที่ความกตัญญู

คุณธรรมชุดนี้ทำหน้าที่เสมือนปัจจัยหล่อเลี้ยงให้เกิดแรงผลักดันอันเนื่องมาจากการมีคุณธรรมชุดแรกในตัวบุคคล กล่าวคือ การที่แรงผลักดันจะมีมากมีน้อย จะหดหายไปหรือเพิ่มขึ้นมา ย่อมเป็นผลทั้งโดยตรงและโดยอ้อมมาจากคุณธรรมชุดที่สองนี้ที่สำคัญ ความกระตือรือร้นในความเพียรพยายาม และความอดทนในการต่อสู้กับกิจการต่างๆ นั้น จะรักษาระดับไว้ยาก หากบุคคลนั้นไม่มีฉันทะในสิ่งที่กำลังทำอยู่ ไม่มีศรัทธาหรือความเลื่อมใสในตัวบุคคลหรือองค์กร ที่จะได้รับผลพอใจจากการกระทำของตนเอง ถ้าบุคคลขาดสัจจะหรือความตั้งใจจริง ความจริงใจ ต้องการเห็นผลพวงของความพยายามแห่งตน (ซึ่งไม่ว่าเป็นประโยชน์ต่อตนเอง และหรือต่อส่วนรวม) แล้ว ความเพียรและความอดทนที่ต่อสู้ต่อไป โดยเฉพาะเมื่อเผชิญกับอุปสรรคอันหลีกเลี่ยงไม่ได้ในการทำงานต่างๆ ย่อมรักษาไว้ได้ไม่นาน และจะเหือดหายไปในเวลาอันรวดเร็ว ความรับผิดชอบหรือความสำนึกในหน้าที่ของตัวบุคคล ก็มีผลสำคัญที่จะรักษาพลังผลักดันในตัวบุคคลในการกระทำกิจที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีในที่สุด ความกตัญญูต่อก็เป็นคุณธรรมที่ทำหน้าที่ในทำนองเดียวกับความสำนึกในหน้าที่ กล่าวคือ การที่บุคคลมีความกตัญญูผู้มีพระคุณ ต่อบ้านเกิดเมืองนอนรุนแรงเท่าใด ก็จะมีแรงผลักดันให้เขากระทำการอันชอบ เพื่อที่จะทดแทนบุญคุณผู้มีพระคุณและประเทศมากเท่านั้น

๑.๓ คุณธรรมชุดที่ (๓) : ความมีสติ ความรอบคอบ และความตั้งใจให้ดี

คุณธรรมชุดนี้ทำหน้าที่คอยเหนี่ยวรั้งไม่ให้แรงผลักดันที่ก่อตัวในบุคคลนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ไม่พึงปรารถนา แม้ว่าบุคคลนั้นจะมีความเพียรพยายามที่จะกระทำการให้สำเร็จเนื่องจากความปรารถนาดีที่มีต่อตัวเอง ต่อเพื่อนฝูงต่อองค์กร ต่อส่วนรวม และต่อประเทศชาติ ความมีสติ

ช่วยให้บุคคลยังคิดขังใจ ก่อนที่จะทำการใดๆ หรือไม่ผลิผลตามทำการใดๆ จนกว่าจะได้มีการใช้ ปัญหาไขประเด็นต่างๆ ที่มากับงานนั้นๆ ความมีสติจึงเป็นคุณธรรมที่สำคัญ เมื่อพิจารณาควบคู่กับคุณธรรมต่างๆ ที่ได้กล่าวมาถึงในชุดที่หนึ่งและในชุดที่สอง ความมีสติในโอกาสจึงมีลักษณะของการกระทำที่รอบคอบ ไตร่ตรองด้วยเหตุผล และดำเนินการตามขั้นตอนตามที่สรุปเอาไว้ ความตั้งใจให้ดี ในความหมายที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทาน ก็คือ การคิดที่เป็นกลาง ปราศจากอคติความเที่ยงตรงในการวินิจฉัย ซึ่งเป็นคุณธรรมที่สนับสนุนให้ความมีสติของบุคคล จะมีส่วนในการคิดค้นประเด็นต่างๆ ที่ควรแก่การพิจารณา และวิเคราะห์หาข้อยุติที่เหมาะสม เพื่อให้ในการดำเนินงานทำกิจกรรมที่พึงกระทำ

๑.๔ คุณธรรมที่ (๔) : ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อกร ความเอื้อเฟื้อกัน ความไม่เห็นแก่ตัว ความไม่เอาใจเอาเปรียบผู้อื่น และความอะลุ่มอล่วยถ้อยที่ถ้อยอาศัย

คุณธรรมชุดที่สี่นี้ ทำหน้าที่เป็นปัจจัยที่สนับสนุนบุคคลได้เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้มีส่วนร่วมในความสำเร็จของตัวเอง หรือผลประโยชน์ที่ตนเองได้รับ และเป็นปัจจัยที่สนับสนุนบุคคลได้มีส่วนร่วมในการกระทำกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์โดยตรงต่อส่วนรวม ทั้งในวงแคบระดับครอบครัวและวงกว้างสำหรับประเทศ หากปราศจากคุณธรรมต่างๆ ในกลุ่มนี้แล้ว บุคคลอาจใช้ความเพียรพยายามและความอดทนที่เกิดขึ้นจากการหล่อเลี้ยงของฉันทะและศรัทธา เพื่อสร้างสรรค์ผลประโยชน์ให้แก่ตัวเอง โดยไม่ไยดีว่า บุคคลอื่นๆ จักได้รับความเสียหายมากน้อยเพียงใด หรือโดยไม่สนใจว่า ส่วนรวมได้ขาดประโยชน์ไปต่อเนื่องจากการกระทำของตัวเอง คุณธรรมชุดนี้จึงเป็นปัจจัยเกื้อกูลให้เกิดความสามัคคีธรรมในหมู่ผู้ร่วมองค์การเดียวกัน ชุมชนเดียวกัน นั่นเอง ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ ๖ ความสามัคคีพร้อมเพียงกันเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่ทำให้บุคคลมีส่วนร่วมตระหนักถึงความสำคัญของส่วนรวม การกระทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม คุณธรรมชุดที่สี่นี้จึงเป็นคุณธรรมที่คอยเตือนคอยกระตุ้นบุคคลให้คำนึงประโยชน์ส่วนรวมพร้อมๆ กับการคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัว โดยเกื้อกูลกันและกันในรูปแบบต่างๆ และโดยไม่เอาใจเอาเปรียบผู้อื่น

๑.๕ คุณธรรม

ที่อัญเชิญมาเป็นตัวอย่างข้างล่างนี้ เป็นส่วนหนึ่งของพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแก่กลุ่มบุคคลต่างๆ ในโอกาสต่างๆ กัน ซึ่งกล่าวถึงคุณธรรมที่ได้หยิบยกขึ้นมาเสนอในลักษณะของระบบของระบบความคิดข้างต้น

“วิชาการต่างๆ ที่เรียนสอบไล่กันได้ นั่น โดยลำพัง มิใช่สิ่งที่จะช่วยให้นักเรียนเอาตัวรอดได้ และไม่ใช่สิ่งที่จะช่วยสร้างสรรค์สิ่งใดให้เป็นประโยชน์แก่ตัวผู้อื่น แก่บ้านเมืองได้ ผู้มีวิชาการแล้ว จำเป็นจะต้องมีคุณสมบัติในตัวเอง นอกจากวิชา

ความรู้

ด้วย จึงจะนำตนนำชาติให้รอดและเจริญได้ คุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับทุกคนนั้น ได้แก่ ความละเอียดซื่อสัตย์สุจริต ทั้งในความคิดและการ

กระทำ

ความกตัญญูรู้คุณชาติบ้านเมือง และผู้ที่อุปการะตัวมา ความไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอา

รัศ

เอาเปรียบผู้อื่น หากแต่ความจริงใจ มีความปรารถนาดีต่อกัน เอื้อเพื่อกันตาม

ฐานะ

และหน้าที่ และที่สำคัญอย่างมากก็คือ ความขยันหมั่นเพียร พยายามฝึกหัด

ประกอบ

การงานทั้งเล็ก ใหญ่ ง่าย ยาก ด้วยตัวเอง ด้วยความตั้งใจ ไม่ทอดธุระ เพื่อหา

ความ

สะดวกสบายจากการเกียจคร้าน ไม่มั่งง่าย หยาบคาย สะเพร่า...” (๘ มิถุนายน

๒๕๒๒)

“ในการประกอบกิจการงานทั้งปวงนั้น ทุกคนต้องมีความตั้งใจจริงและ

ขยันหมั่นเพียร

ต้องรู้จักคิดพิจารณาด้วยปัญญาละความรอบคอบ ประกอบด้วยความอะลุ้มอล่วย ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน มีเมตตาเมตตาหวังเจริญต่อกัน ยึดมั่นในความสามัคคีและความซื่อสัตย์สุจริต ถือเอาประโยชน์ร่วมกันเป็นจุดประสงค์สำคัญ จึงจะสามารถ

ปฏิบัติงาน

ต่างๆ ให้สำเร็จผลโดยสมบูรณ์ได้...” (๑๐ มีนาคม ๒๕๑๒)

“การทำมาคั้งนั้น ที่บุคคลจะทำให้ได้จริง และต่อเนื่องไปโดยตลอดได้ จะต้อง

มีหลัก

ปฏิบัติที่แน่นอน ประการแรก จะต้องมีความเชื่อมั่นในความดีหรือสุจริตธรรม เป็นเบื้องต้น ว่าสุจริตธรรมย่อมไม่ทำลายผู้ใด หากแต่ส่งเสริมให้บริสุทธิ์ ให้

เจริญ

ฝึก

มั่นคงโดยแท้ฝ่ายเดียว เมื่อเกิดความมั่นใจในความดีแล้ว ประการต่อไปจะต้อง

ได้

ต้องสร้างนิสัยในตัวเอง สำหรับควบคุมระดับประคองให้สามารถปฏิบัติความดี

เป็น

อย่างเหนียวแน่นตลอดต่อเนื่อง มิให้ขาดตอนหรือขาดวินลง พร้อมกันนั้น ก็จะต้องพยายามเพิกถอน ลด ละ การกระทำความผิด อันจะเป็นเหตุบั่นทอนการกระทำดีของตัวทุกอย่างด้วยตลอดเวลา ประการสำคัญ จะต้องใช้ปัญญา ความฉลาดรู้ เป็นเครื่องช่วยพิจารณาวินิจฉัยให้ทราบชัดและแน่ใจได้ว่า ดี ชั่ว

อย่างไร จะควรปฏิบัติดำเนินตามหลักทั้งสามประการข้างต้นอย่างไรจึงจะถูกต้องที่แท้สมบูรณ์ คือประโยชน์ที่เกื้อกูลให้ดี ให้เจริญได้ในปัจจุบัน และที่จะเกื้อกูลให้เจริญมั่นคงตลอดไปในภายหน้าด้วย...” (๘ กรกฎาคม ๒๕๒๔)

เมื่อบุคคลได้อาศัยแนวปฏิบัติตามระบบพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทั้งในการแสวงหาความรู้ การประยุกต์ใช้ความรู้ ที่อาศัยเหตุผลอย่างรอบคอบ ไม่มีอคติ แต่พร้อมด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และความเป็นธรรมแล้ว ย่อมนำไปสู่ผลดีมีประโยชน์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงย้ำเตือนเมื่อมีโอกาสอีกว่า

ปิดบัง

“ครั้งเมื่อทำดีมีผลแล้ว ข้อต่อไป จะต้องพยายามชวนช่วยประโยชน์ของแต่ละคนเข้าด้วยกัน ด้วยความมุ่งคิมุ่งเจริญและจริงใจต่อกัน โดยไม่เพ่งเล็งถึงผลประโยชน์เฉพาะตัวจนเกินความพอดี หรือจนทำให้เกิดความโลภเห็นแก่ตัวขึ้นมา

ความสำคัญและประโยชน์ของคนอื่นเสียหมด ...” (๒ พฤศจิกายน ๒๕๒๘)

๑. ความรู้คู่คุณธรรม : ภาพสรุป

แนวความคิดในส่วนของคุณธรรมเพื่อความสำเร็จได้วิเคราะห์และนำเสนอข้างต้น พร้อมด้วยตัวอย่างจากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น สามารถสรุปได้ในอีกรูปแบบหนึ่งโดยอาศัยระบบพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่อัญเชิญมาจากพระบรมราโชวาทโดยตรง

“การที่จะทำงานให้สัมฤทธิ์ผลที่พึงปรารถนา คือ ที่เป็นประโยชน์และเป็น
ธรรมด้วยนั้น

จะอาศัยความรู้แต่เพียงอย่างเดียวมิได้ จำเป็นต้องอาศัยความบริสุทธิ์ใจ
และถูกต้อง

เป็นธรรมประกอบด้วย เพราะเหตุว่าความรู้ นั้นเป็นเหมือนเครื่องยนต์ ที่
ทำให้

ยวดยานเคลื่อนไปได้ประการเดียว ส่วนคุณธรรมดังกล่าวเป็นเหมือน
พวงมาลัยหรือ

หางเสือ ซึ่งเป็นปัจจัยที่นำพาให้ยวดยานดำเนินไปถูกทางด้วยความสวัสดิ
คือปลอดภัย

จนบรรลุถึงจุดหมายที่พึงประสงค์ ดังนั้น ในการที่จะประกอบกิจการงาน
เพื่อตนเพื่อ

ส่วนรวมต่อไป ขอให้ทุกคนสำนึกไว้เป็นนิตย์โดยตระหนักว่า การงาน
สังคม และ

บ้านเมืองนั้น ถ้าขาดผู้มีความรู้เป็นผู้บริหารดำเนินการย่อมเจริญก้าวหน้า
ไปได้โดยยาก

แต่ถ้างานใด สังคมใด ละบ้านเมืองใดก็ตามขาดบุคคลผู้มีความรู้
ความสุจริตแล้ว

จะดำรงอยู่มิได้เลย...”(๘ กรกฎาคม ๒๕๒๐)

“ความรู้ช่วยให้เรียนรู้ศาสนาได้โดยกว้างขวาง และศาสนาช่วยให้เรียน
ความรู้ได้โดย

ลึกซึ้งและชัดเจน เพราะฉะนั้นทั้งวิชาและศาสนาจึงดำเนินควบคู่กัน เป็น
สิ่งสำคัญ

สำหรับชีวิตด้วยกัน ผู้ใดมีทั้งหลักวิชาทั้งหลักศาสนา ย่อมดำเนินถึง
ความสำเร็จใน

ชีวิตไม่ได้พลาดพลั้ง เพราะสามารถพิจารณาสิ่งต่างๆ ได้โดยละเอียด
รอบคอบทุกแง่

ทุกมุมด้วยเหตุผล การพิจารณาสิ่งต่างๆ โดยนัยนี้ ทำให้ทราบและเห็น
ความจริงของ

สิ่งนั้นๆ และปฏิบัติต่อสิ่งนั้น ได้โดยถูกต้องเหมาะสมพอดี จะทำการสิ่ง
ใดก็ย่อมได้

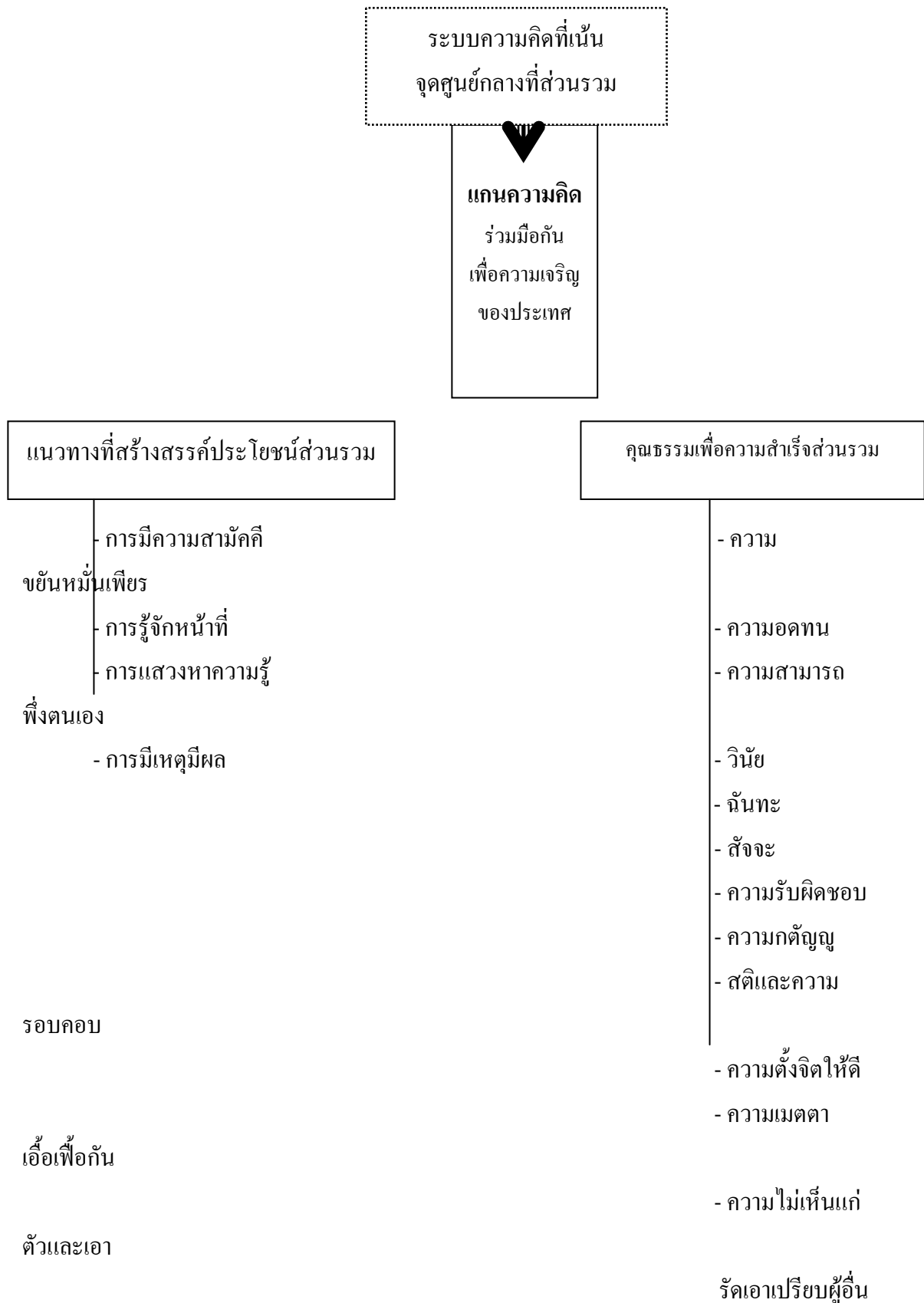
ผลที่สมบูรณ์...” (๑ ธันวาคม ๒๕๑๖)

“บัณฑิตผู้ที่ได้ศึกษาสำเร็จขั้นปริญญา นอกจากจะมีศักดิ์และสิทธิ์ตาม
ปริญญาของ
ตนๆ แล้ว ยังต้องถือว่ามีหน้าที่และความรับผิดชอบเพิ่มขึ้นและสูงขึ้นตาม
วิทยฐานะ
ด้วย หน้าที่และความรับผิดชอบนั้น กล่าวสั้นก็คือการปฏิบัติบำเพ็ญ
ประโยชน์สร้าง
สรรค์ความสำเร็จและความเจริญมั่นคงให้แก่ตนเอง แก่งานของตน และ
แก่ชาติบ้าน
เมือง การที่จะทำประโยชน์สร้างสรรค์ดังกล่าวนี้ ประการแรก ต้อง
ดำรงตนเป็น
คนดี ถือความซื่อสัตย์ ความถูกต้องด้วยเหตุผล และความเจริญก้าวหน้า
เป็นหลักการ
ในการดำรงชีวิต ประการที่สอง ต้องประกอบการทำงานและอาชีพที่สุจริต
ด้วยความ
บริสุทธิ์ใจ ถือเป็นประโยชน์และวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของงานเป็นใหญ่
ไม่ปล่อยตัวให้
เป็นไปตามอำนาจคติและความเห็นแก่ประโยชน์เฉพาะตัว ประการที่สาม
ต้องตั้งใจ
ให้มั่นคง ที่จะทำงานด้วยความเพียรพยายามโดยตลอดให้จนเสร็จ ไม่
หือถอยเหน้อย
หน่ายเสียกลางคัน ประการที่สี่ ต้องอาศัยใช้หลักวิชาควบคู่กับเหตุผล
ความถูกต้อง
อยากเคร่งครัด ตลอดเวลาที่ทำงานและแก้ปัญหาทุกอย่าง และประการ
สำคัญที่สุด
จะต้องสำนึกตระหนักอยู่เสมอ ว่าการทำงานของตนนั้นจำเป็นต้อง
ประสานกับผู้อื่น
ฝ่ายอื่นทั้งในด้านวิชาการทั้งในด้านบุคคลด้วยอย่างทั่วถึงสอดคล้อง และ
พร้อมเพรียง
พอเหมาะพอดี จึงจะได้ผลแน่นอนและสมบูรณ์ตามเป้าหมาย.” (๑๕
กุมภาพันธ์ ๒๕๒๗)

แผนภาพที่ ๕ สรุปองค์ประกอบหลักในระบบพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับ ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ โดยมุ่งเน้นที่ส่วนร่วม

แผนภาพที่ ๕

องค์ประกอบของระบบความคิดในเรื่องคุณภาพบุคคลที่เน้นจุดศูนย์กลางที่ส่วนรวม

๓. ความเป็นแพทย์

มีอาชีพหนึ่งที่รองรับระบบความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพในแนวที่เสนอข้างต้นเป็นอย่างดี อาชีพนั้น คือ อาชีพแพทย์ อาชีพแพทย์นั้น พิจารณาในเชิงหลักการแล้ว ได้รับการยกย่องให้เป็นอาชีพที่เสียสละ ที่ทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม โดยการบำบัดผู้ป่วย เพื่อให้คนเป็นไข้หายจากเจ็บปวดและมีสุขภาพดี สามารถกลับไปประกอบอาชีพการทำงานได้ต่อไป แต่ผู้เป็นแพทย์ทั้งหลายจะมีพฤติกรรมสอดคล้องกับแนวความคิดระดับหลักการหรือไม่ เป็นเรื่องคุณสมบัติอื่นๆ ประกอบกันเข้าเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกของแพทย์เหล่านั้นปราศจากคุณสมบัติเหล่านี้แล้ว แพทย์ก็ไม่อาจจัดได้ว่า เป็นผู้ที่มีคุณภาพแต่อย่างใด และถ้าผู้เป็นแพทย์ซึ่งเป็นผู้ชื่นชอบของคนทั่วไปว่ามีความเสียสละสูงเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เป็นผู้ด้อยคุณภาพแล้วคุณภาพของกลุ่มบุคคลอื่นๆ ก็น่าจะอยู่ในสภาพที่เป็นปัญหาเช่นกัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงตระหนักถึงความสำคัญของการเป็นแพทย์และคุณสมบัติที่จำเป็นเพื่อการแพทย์ที่ดี แพทย์จึงเป็นบุคคลกลุ่มหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริในประเด็นการพัฒนาคุณภาพที่ละเอียดเมื่อโอกาสอำนวย ขออัญเชิญพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดลเมื่อสำเร็จการศึกษา ในวันที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๑๖ มาไว้ ณ ที่นี้

“การเรียนวิชาแพทย์และวิชาเกี่ยวกับการแพทย์ทั้งหมดนั้น คือการเล่าเรียนวิชาเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นมากกว่าของตน เพราะโดยฐานะหน้าที่ที่จะมีมา ท่านจะต้องใช้

ความรู้ความชำนาญที่มีอยู่ สงเคราะห์อนุเคราะห์ผู้อื่น มีผู้ป่วยเจ็บเป็นสำคัญ และจะอุทิศตน อุทิศเวลา แม้กระทั่งความสุขส่วนตัว เพื่อปฏิบัติกรณเช่นนี้อยู่ตลอดชีวิต หมายความว่า ท่านทั้งหลายต้องมีอุดมคติ และมีจรรยาอันสูงและหนักแน่น

ในหน้าที่และวิชาชีพของตน จึงจะทำได้สำเร็จ...”

ดังนั้นผู้ที่จบการศึกษาวิชาการแพทย์จึงสมควร

“พยายามรักษาความสามารถและอุดมคติไว้ให้มั่นคง แล้วตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตนๆ

จนเต็มความสามารถ ด้วยความเข้มแข็งอดทน พร้อมทั้งความเมตตากรุณา เพื่อให้ภารกิจทุกอย่างสัมฤทธิ์ผลที่บริสุทธิ์และบริบูรณ์ บังเกิดคุณประโยชน์แก่

สารณชน ตลอดจนประเทศไทยให้เป็นเกียรติเป็นความเจริญแก่ตัวท่าน แก่
วิชาการ

ของท่านยังยืนสืบไป...”

เป็นที่ทราบกันดีในประเทศไทยว่า ผู้ที่สมัครเรียนวิชาการแพทย์นั้น จัดเป็นผู้มีสมองชั้น
นำของประเทศ ผู้ที่จบการศึกษาวิชาแพทย์จึงไม่เพียงออกไปพยาบาลรักษาผู้เจ็บไข้ได้ป่วยเท่านั้น
แต่ยังสมควรเป็นผู้นำชุมชนและสังคมอีกด้วย แนวคิดเช่นนี้ปรากฏชัดเจนในพระบรมราโชวาทที่
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานให้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดลในโอกาสที่เสด็จ
ไปพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษา ดังมีข้อความตอนนี ว่า

“นักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรต่างๆ แล้วนั้น นับแต่วาระนี้เป็นต้นไป
ต่างก็จะได้ออกไปประกอบอาชีพการงานตามแนวทางที่ได้ศึกษามา ขอให้ถือว่า
แต่ละคน

เป็นผู้ที่ได้รับการศึกษามาแล้วดี มีโอกาส ที่จะอุทิศตนเป็นกำลังใจและเป็นผู้นำ
สำคัญ

ในการทำความเจริญก้าวหน้าให้แก่ประเทศไทยโดยเฉพาะในด้านการแพทย์ท่านจะ
ต้องตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ทุกอย่างโดยเต็มความสามารถ ด้วยอุทิศตน และด้วยความ
เข้มแข็ง เสียสละ ต้องพยายามศึกษาหาความรู้ความชำนาญ ฝึกฝนตนเองให้
ก้าวหน้า

อยู่เสมอ และขอให้ระลึกไว้เป็นนิรันดร์ว่า ความเที่ยงตรงต่อหน้าที่และ
ความสามารถใน

การงานเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ที่จะสร้างชื่อเสียง เกียรติคุณ ความเชื่อถือ ให้แก่ตัว
ท่าน

และเป็นสถาบันของท่าน...”(๒๔ กันยายน ๒๕๑๒)

การทำหน้าที่ของแพทย์อย่างถูกต้องเพิ่มความสำคัญยิ่งขึ้น เมื่อแพทย์ทั้งหลายออกไป
ปฏิบัติงานในพื้นที่ห่างไกลจากเมืองหลวง ห่างไกลจากความเจริญที่คับคั่งไปด้วยความ
สะดวกสบายนานาประเภท ในสภาพของชนบท “การรักษาพยาบาลเป็นจุดสำคัญอันหนึ่ง”
(ร่วมกับการดำเนินงานหลายสาขาหลายทางเพื่อเร่งรัดให้มีการพัฒนาชนบทเกิดขึ้น) เพราะฉะนั้น
นายแพทย์ผู้ที่ไปรักษาในชนบท จึงต้องเสียสละ และตั้งใจที่จะทำให้การปฏิบัติงานได้ผลและทำ
ประโยชน์เพื่อส่วนรวม “ไม่ใช่ปราบปราม” (ในบริบทในท้องที่มีผู้ก่อการร้ายชุกชุม) “แต่ว่า
ไปเป็นการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ส่งเสริมความรู้สึกว่ามนุษย์เราจะต้องคำจุนกัน และเมื่อเป็น
เช่นนั้นก็เกิดจิตใจที่ดี เกิดความรู้สึกว่าต้องพึ่งพาอาศัยกัน”(๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๔) ดังนั้น

“นายแพทย์ที่ต้องออกไปปฏิบัติหน้าที่ในชนบทนั้นจะต้องเสียสละอย่างมาก” และก็ตรงกับความมุ่งหมายของการแพทย์ คือ “รักษาประชาชนให้พ้นทุกข์จากโรค” แพทย์ที่ออกปฏิบัติหน้าที่ในชนบท เป็นการปฏิบัติตัวโดย

(๑) “ทำหน้าที่ของแพทย์โดยตรงและอย่างตรงที่สุด

(๒) ปฏิบัติหน้าที่ “ในฐานะเป็นคนไทยที่รักชาติ” เพราะเห็นบ้านเมืองลำบาก และ

(๓) “ทำหน้าที่ของมนุษย์ที่มีจิตใจสูง” เมตตาต่อผู้เดือดร้อน (๓ มิถุนายน ๒๕๑๒)

ความสำคัญของอาชีพแพทย์ที่หยิบยกขึ้นมาอภิปรายในที่นี้ มิใช่เพียงเพราะสาเหตุที่ว่าปรัชญาพื้นฐานของวิชาชีพทางการแพทย์เองเน้นการคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเหนือการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นที่ตั้ง (อันเป็นตัวอย่างของอาชีพหนึ่งที่สอดคล้องกับแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้นำเสนอในบทที่ ๖ และ ๗ แต่ยังเป็นเพราะเหตุผลที่ว่าสาระพื้นฐานของวิชาชีพด้านการแพทย์ เกี่ยวพันกับสุขภาพของคน อันเป็นองค์ประกอบหลักประการหนึ่งของคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ ที่ได้อภิปรายแล้วในบทที่ ๑ พระบรมราชาไมตรีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็มีข้อความที่แสดงถึงความสำคัญของสุขภาพ ดังนี้

“สุขภาพที่สมบูรณ์ในร่างกายและจิตใจนั้นเป็นรากฐานของการสร้างสรรค์จรรโลงประเทศ อันเป็นทางขจัดปัญหาของสังคมส่วนสำคัญลงได้ และจะทำให้การ

พัฒนา

สังคมและเศรษฐกิจของประเทศบรรลุถึงความสำเร็จมั่นคง และเจริญก้าวหน้าประกอบพร้อมไปด้วยอิสระ ยุติธรรม และความผาสุก...” (๒๒ ตุลาคม

๒๕๒๒)

ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงได้ทรงย้ำอย่างสม่ำเสมอเมื่อทรงมีโอกาส ชี้แนะนำในทำนองต่อไปนี้

“ผู้สำเร็จการศึกษาจากที่นี่ จะได้เป็นผู้มีส่วนร่วมอย่างสำคัญในงานด้าน

การแพทย์

และอนามัย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือการสร้างเสริมความเข้มแข็งสมบูรณ์แห่ง

สุขภาพ

นั่นเอง การรักษาความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกายเป็นปัจจัยของเศรษฐกิจที่ดี

และ

สังคมที่มั่นคง เพราะร่างกายที่แข็งแรงนั้น โดยปรกติ จะอำนวยความสะดวกให้สุขภาพจิตใจ

ใจ

สมบูรณ์ด้วย และเมื่อมีสุขภาพสมบูรณ์ดีพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจแล้ว ย่อมมี

กำลัง

ทำประโยชน์ สร้างสรรค์เศรษฐกิจและสังคมของบ้านเมืองอย่างเต็มที่ ทั้งไม่เป็น

ภาระ

แก่สังคมด้วย ก็เป็นแต่ผู้สร้าง มิใช่ผู้ถ่วงความเจริญ ดังนั้น จึงใคร่ขอร้องทุก

ๆ

คน ตั้งใจและพยายามปฏิบัติหน้าที่ให้ได้ผลสมบูรณ์จริงๆ อย่าปล่อยให้กำลัง

ของชาติ

ต้องเสื่อมถอยลงเพราะประชาชนเสียสุขภาพอนามัย จะทำให้การสร้าง ความมั่นคง

ก้าวหน้าทางสังคมและทางเศรษฐกิจทุกอย่างเป็นไปได้โดยยาก...” (๒๒ ตุลาคม

๒๕๒๒)

เช่นเดียวกับในกรณีของการศึกษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทาน

แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการผลิตแพทย์ โดยเน้นองค์ประกอบด้านความคิดละทัศนคติของผู้ที่จะ

เป็นแพทย์มากกว่าตัวเนื้อหาวิชาเอง ซึ่งเมื่อพิจารณาความขาดแคลนสัมพัทธ์ของทัศนคติที่ถูก

สุขภาพลักษณะ (healthy) เมื่อเปรียบเทียบกับวิทยาการด้านการแพทย์ในวงการนี้แล้ว ได้จัดได้ว่า

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างสรรค์วงการแพทย์และการ

สาธารณสุขของประเทศไทย ณ จุดที่ยังต้องการสร้างสรรค์ (contribution) อีกมาก โดยเฉพาะเมื่อ

พิจารณาสภาพของโลกปัจจุบัน ที่วงการแพทย์ไทยอาจจะมีบุคลากรที่เน้นการสร้างสรรค์

ประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ในจำนวนที่น้อยลง ทั้งๆ ที่การศึกษาวิชาแพทย์ได้รับการอุดหนุน

ทางการเงินจากรัฐจากรวมมากที่สุด ในขณะที่การเลือกเรียนเป็นแพทย์เพราะเหตุผลทางด้าน

เศรษฐกิจส่วนตัวมีความสำคัญยิ่งขึ้น